

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ КОНФЛІКТНИХ ФОРМ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

УДК 159.92.9.019

Фала Світлана Миколаївна,
*студентка спеціальності 053 «Психологія»,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. Стаття присвячена проблемі конфліктних форм поведінки в підлітковому віці, а також причинам їх виникнення. Виділено підходи до вивчення поняття «конфліктна поведінка». Наведено дані експериментального дослідження особливостей прояву конфліктних форм поведінки підлітків.

Ключові слова: конфлікт, конфліктна поведінка, конфліктні форми поведінки, підлітковий вік.

Актуальність дослідження. Зростання напруженості у сучасному суспільстві обумовлює збільшення різноманітних конфліктів та необхідність їх всебічного вивчення з метою нівелювання негативних наслідків та як найповнішого використання закладених у них позитивних можливостей для розвитку особистості. Знання чинників, які обумовлюють виникнення міжособистісних конфліктів, дозволяє розробити комплекс методів, спрямованих на їх профілактику та формування навичок успішного вирішення. Така робота дозволяє не лише допомогти особистості одержати знання про ефективні способи розв'язання конфліктів, але і надає їй інформацію про основні психологічні особливості, які зумовлюють виникнення міжособистісних конфліктів, про можливості саморегуляції у складних життєвих ситуаціях, здійснює цілеспрямований вплив на особистість з метою гармонізації її психічного та соціального життя.

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Кожен конфлікт по своєму особливий, і надають йому цієї особливості

форми конфліктної поведінки кожного із учасників. Значний внесок у розвиток проблеми конфліктних форм поведінки був зроблений А. Анцуповим, Н. Грішиною, А. Ішмуратовим, Г. Ложкіним, Н. Пов'якель, М. Примушом, А. Шипіловим.

Мета наукової публікації: дослідження особливостей прояву конфліктних форм поведінки в підлітковому віці.

Завдання статті. Здійснити теоретичний аналіз поняття конфліктні форми поведінки; дослідити особливості прояву конфліктних форм поведінки в підлітковому віці в сучасних психологічних дослідженнях.

Методи та методики дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано:

- теоретичні методи: аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація теоретичних даних;

- емпіричні методи: методика «Визначення показників та форм агресії» (А. Басса та А. Дарки), методика «Діагностика стратегій розв'язання конфліктних ситуацій» (Д. Джонсона і Ф. Джонсона), методика «Діагностика рівня конфліктності особистості» (Г. Ложкін, Н. Пов'якель).

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема дослідження конфлікту нині набула особливого значення. Нещодавно наше суспільство розвивалося, ігноруючи конфлікт. Поширеною була думка про безконфліктність соціальної системи. Сучасна точка зору полягає в тому, що життя не може існувати без зіткнення ідей, життєвих позицій, цілей, як окремих людей, так і суспільств. На даному етапі недостатньо вивченими залишаються питання форм конфліктної поведінки в залежності від вікових характеристик особистості, а саме в підлітковому віці.

За В. Андрєєвим, конфлікт – це суперечність, що виникає між людьми у зв'язку з розв'язанням тих чи інших питань соціального чи особистого життя (Андрєєв, В. І., 2015). Стан конфлікту характеризується гострими негативними емоційними переживаннями його учасників.

Л. Козер характеризує конфлікт як боротьбу за цінності та домагання певного статусу, владу та ресурси, в яких цілями противника є нейтралізація, нанесення збитку та усунення супротивника (Козер, Л. А., 2017).

Конфлікт може виявитися на рівні свідомості окремо взятої людини – це внутрішньо особистісний конфлікт, а також у міжособистісній взаємодії та на рівні міжособистісних групових стосунків.

Конфлікт потребує певних умов для свого виникнення. По-перше конфлікт можливий лише за наявності двох і більше сторін, причому в процесі розвитку конфлікту виникають тенденції до поляризації сторін для суб'єктів, що протистоять один одному. По-друге, необхідною умовою конфлікту є наявність «дефіциту», тобто обмеженої кількості матеріальних чи духовних благ, коли всі бажаючі не можуть задовольнити свої потреби в них. По-третє, конфлікт виникає лише тоді, коли сторони намагаються досягти мети за рахунок одна одної. По-четверте, важливим аспектом конфліктних відносин є влада, бо лише маючи її можна контролювати і спрямовувати поведінку іншої сторони.

Незалежно від того, якого виду конфлікт він може виражатися в різних конфліктних формах поведінки. Конфліктні форми поведінки – це такий стиль поведінки людини (фізична, вербальна, непрямая агресія, роздратування, негативізм, образа, підозрілість тощо), який детермінує виникнення конфліктів.

Конфліктні форми поведінки спричинені багатьма факторами. В конфліктах з оточуючими найчастіше вступають люди з негнучким, ригідним характером, ті, хто не адекватно сприймає інші альтернативні форми поведінки, що є протилежним до їхніх принципів і ціннісних критеріїв. Як правило, такі люди інертні, повільно звикають до нової обстановки, мало спілкуються, вкрай егоцентричні і не визнають компромісів.

Виникненню конфліктних форм поведінки може сприяти також низький рівень розвитку свідомості та самосвідомості особистості. У цьому випадку людина не вміє зважувати можливі варіанти поведінки. Їй не подобається збирати додаткові відомості, аналізувати їх, замість цього вона швидко повідомляє своє рішення.

Щоб дослідити конфліктні форми поведінки було проведено дослідження. У дослідженні взяло участь 60 підлітків, віком 12-14 років. В ході дослідження були отримані такі результати:

- методика «Визначення показників та форм агресії» (А. Басса та А. Дарки): фізична агресія (11,7%), вербальна агресія (36,7%), непрямая агресія (56,7%), негативізм (38,3%), роздратування (55%), підозріливість (25%), образливість (28,3%), почуття провини (38,3%);

- методика «Діагностика стратегій розв'язання конфліктних ситуацій» (Д. Джонсона і Ф. Джонсона): примус (26,7%), поступливість (23,3%), компроміс (20%), співпраця (15%), никання (15%);

- методика «Діагностика рівня конфліктності особистості» (Г. Ложкін, Н Пов'якель): середній рівень конфліктності особистості (55%), низький рівень конфліктності особистості (21,7%), високий рівень конфліктності особистості (23,3%)

Варто зауважити, що найчастіше серед підлітків зустрічаються такі конфліктні форми поведінки як непрямая агресія, роздратування, негативізм, почуття провини та вербальна агресія. Даний факт можна пояснити тим, що в підлітковому віці провідною діяльністю є міжособистісне спілкування, яке переважно виражається у вербальному спілкуванні в колі однолітків. Тому, й конфлікти виникають на вербальному рівні.

Висновки. Конфлікт є одним із засобів самоствердження особистості, будучи відображенням у міжособистісних стосунках суперечностей процесу соціалізації.

В науці є безліч підходів до виділення різних форм конфліктної поведінки, причин її виникнення. Беззаперечним є той факт, що прояви такої поведінки та внутрішні особливості особистості, а також її соціальне оточення тісно взаємопов'язані

Отримані результати дослідження можуть бути корисними під час конструктивного вирішення конфліктних ситуацій завдяки врахуванню особистісних та емоційних чинників, а також для психокорекційної роботи з підлітками.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших досліджень може бути розробка психокорекційної програми подолання конфліктних форм поведінки в підлітковому віці.

Список використаної літератури:

1. Андреев, В. І. (2015). *Конфліктологія: мистецтво суперечки, ведення переговорів, вирішення конфліктів*. Київ: ОСНОВА [українською мовою].
2. Козер, Л. А. (2017). *Функції соціального конфлікту*. Київ. [українською мовою].

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ШКОЛЯРІВ

УДК 159.922

Хасцький Григорій Сильвестрович,
*канд. геогр. наук, доцент кафедри екології,
природничих та математичних наук
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. В статті розкриваються психологічні особливості та умови формування екологічної свідомості школярів. Проблема екологічності нині постає як одна з основних проблем розвитку людства. Сприйняття навколишнього природного середовища через призму особистісного